

Přednáška - Suhotra Swami

Šrímad Bhágavatam 3.21.32, Praha 31.5.1994

Téma: Sánkhyová filosofie

*sahaham svamsa-kalaya
tvad-viryena maha-mune
tava ksetre devahutyam
pranesye tattva-samhitam*

PŘEKLAD:

Ó velký mudrci, společně s tvými devíti dcerami projevím Svou úplnou část prostřednictvím tvé ženy Devahúti, kterou pak poučím o filozofickém systému, jenž rozebírá základní kategorie.

VÝZNAM:

Slovo *svámša-kalayá* zde vyjadřuje, že se Pán zjeví jako syn Devahúti a Kardamy Muniho jménem Kapiladeva a bude prvním, kdo předloží sánkhyovou filozofii, zmíněnou v tomto verši jako *tattva-samhitá*. Pán předpověděl Kardamovi Munimu, že se zjeví ve Své inkarnaci Kapiladeva a bude šířit filozofii sánkhyi. Sánkhyová filosofie je ve světě dobře známá z podání jiného Kapiladeva, ale tato sánkhyová filozofie se liší od sánkhyi, kterou původně učil Samotný Pán. Existují dva druhy sánkhyové filozofie – bezbožná a zbožná. Sánkhyia, kterou šířil Kapiladeva, syn Devahúti, je zbožná filozofie.

Existují různé projevy Pána, který je jeden, ale stal se mnoha. Pán se dělí do dvou různých expanzí, *kalá* a *vibhinnámša*. Obyčejné živé bytosti se nazývají expanze *vibhinnámša* a neomezené expanze kategorie *višnu-tattva*, jako je Vámana, Govinda, Náráyana, Predyumna, Vásudeva a Anantá, se nazývají *svámša-kalá*. *Svámša* je označení přímé expanze a *kalá* znamená expanze z expanze původního Pána. Baladeva je expanzí Kršny a další expanzí Baladeva je Sankaršana – Sankaršana je tedy *kalá*, ale Baladeva je *svámša*. Není mezi nimi ovšem žádný rozdíl. To je velice pěkně vysvětleno v Brahma-samhitě (5.46): *dípárcir eva hi dašántaram abhyupetya*. Od jedné svíčky můžeme zapálit druhou svíčku, od druhé třetí, potom čtvrtou, a takto můžeme rozsvítit tisíce svíček a žádná z nich nebude dávat méně světla než kterákoliv jiná. Každá svíčka svítí stejně silně, ale přesto můžeme rozlišit, která je první, která druhá, která třetí a která čtvrtá. Podobně není žádný rozdíl mezi bezprostřední expanzí Pána a Jeho druhotnou expanzí. Přesně stejným způsobem můžeme uvažovat o jménech Pána – jelikož Pán je absolutní, Jeho jméno, Jeho podoba, Jeho zábavy, Jeho příslušenství a Jeho vlastnosti mají všechny tutéž sílu. V absolutním světě je jméno „Kršna“ transcendentálním zvukovým zastoupením Pána. Z hlediska síly není žádný rozdíl mezi Jeho vlastnostmi, jménem, podobou atd. Jakmile zpíváme jméno Pána, „Hare Kršna“, je to stejně mocné jako Pán Samotný. Z hlediska síly také není rozdíl mezi podobou Pána, Jehož uctíváme, a podobou Pána v chrámu. Neměli bychom si myslet, že uctíváme figurku nebo sochu Pána, i když druzí mohou považovat Božstvo za sochu. Síla je vždy stejná, a proto uctíváním sochy Pána získáme stejný

výsledek jako uctíváním Samotného Pána. To je věda o vědomí Kršny.

PŘEDNÁŠKA OD HH SUHOTRY SWAMIHO:

Sánkhjová filozofie, kterou učí Pán Kapila, je určená k tomu, aby ukončila veškeré mentální spekulace, protože skutečný duchovní život začíná tam, kde končí mentální spekulace. Oddaný musí být *sthita pragya*, neboli jeho mysl, vědomí, musí být fixované na Absolutní Pravdu. *Mano gata* znamená mentální spekulace, a to musí být zastaveno. Protože, co přichází z této *mano gaty*? Pán říká, že je to *káma*, všechny touhy po smyslovém uspokojování vycházejí z takové mysli. Šríla Prabhupáda vysvětluje, že jemná a hrubá těla, která máme, jsou ve skutečnosti produktem této mysli. Ve skutečnosti mentální spekulace znamená vytvářet nové materiální tělo. Proto stále říkáme: „Nespekulovat“. Vědomí Kršny je proces určený k ukončení vytváření nových a nových těl; proto musíme mentální spekulaci zastavit.

Mysl musí najít spokojenost ve svém pravém já a ve *višnu tattvě*, v Kršnovi. Potom bude naše vědomí fixováno v transcendenci. Mysl má silnou tendenci spekulovat díky kvalitě nevědomosti a díky chabému pochopení. Mysl ve svém původním stavu je v kvalitě dobra. Ale díky kvalitě nevědomosti je potlačena k vášni, protože vašeň je mezi kvalitou dobra a nevědomosti. Mentální spekulace je tedy specificky produktem kvality vášně. Kvalita dobra je pozice štěstí a kvalita nevědomosti je pozice neštěstí. A naše mysl je mezi těmito dvěma. Je to tak, bhakto Karle? Bhakta Karel souhlasí s tím, že naše mysl je mezi kvalitami dobra a nevědomosti, mezi štěstím a neštěstím. Proto pořád spekulujeme. To je dualita mysli – *sankalpa*, *vikalpa* – neustále se snažit najít štěstí a vyhnout se neštěstí; ale jak ukončit tento proces utrpení a dosáhnout štěstí, spokojenosti, to nevíme. Proč tomu je tak? Protože si myslíme, že štěstí je někde venku v materiálním světě. Proto sankhyová filozofie, kterou učí Pán Kapiladéva, je určená k tomu, aby to zastavila. Jak jsme slyšeli, tato sankhyová filozofie se nazývá *tattva samhitam*, neboli doktrína principů této existence.

V této sankhyové filozofii je 24 *tattv*. Těchto 24 *tattv* je rozděleno do skupin po 5; první 4 skupiny jsou po pěti a pátá skupina je po 4. To dává dohromady 24 *tattv*. První skupina, prvních pět, je skupina pěti hrubých prvků. Které to jsou, bhakto Karle? — Bhakta Karel: „Éter, oheň, voda, země, vzduch.“ — A další skupina po pěti jsou smysly pro získávání poznání: oči, nos, ústa, uši atd. Další skupina pěti *tattv* jsou činnostní smysly nebo aktivní smysly – ruce, nohy, jazyk, který vyluzuje vibrace. Skupina dalších pěti jsou smyslové objekty. Smyslové objekty jsou: podoba, kterou můžeme vidět očima, zvuk, který můžeme slyšet ušima, atd. Poslední skupina obsahuje jenom 4 *tattvy*, a ty nazýváme vnitřní nebo subtilní orgány uvnitř. Jsou jimi mysl, inteligence, falešné ego a materiální vědomí. Tyto smysly vytváří naše subtilní tělo, jsou to vlastně jako smysly našeho subtilního těla. Takže to je 24 prvků materiální existence. Duše se v sanskrtu nazývá *puruša*, neboli ten, kdo se snaží užívat si *prakrti*. Ale sankhyová filozofie Pána Kapiladeva dává jasně najevo – pro duši si není v *prakrti* čeho užívat. Celý význam této filozofie je, abychom se vzdali pokusů užívat si materiální přírody. A abychom našli uspokojení v sobě, ve svém já a Nadjá. Tato sankhyová filozofie Pána Kapiladeva je *íšvara sankhya*, neboli učí, že všechny tyto prvky mají svůj původ v Nejvyšším Pánu. Například hrubé prvky jsou manifestovány z Pána Sankaršana. Jsou produktem *tamo guny* neboli kvality nevědomosti. *Tamo guna* je *šakti* těchto hrubých energií a přichází od pána Sankaršana, který je zván Tamasi, neboli Pán, přístřeší těchto energií. Expanzí Pána Sankaršana je Šankara, Šiva. Živá bytost, která je ve stavu nevědomosti, je pod ochranou Pána Sankaršana. Jako například v mateřském lůně, kdy je ve stavu bezvědomí a hrubé prvky vlastně na duši vytváří budoucí tělo, to se

odehrává pod vedením Pána Sankaršana. A dále smysly - smysly pro získávání poznání jsou manifestovány Pánem Pradjumnou a jsou produkty kvality vášně, protože jsou aktivní. Pán Brahma je expanzí Pána Pradjumny. Mysl a subtilní tělo jsou manifestací neboli energií Pána Anirudhy. To je produkt kvality dobra. A všichni polobozi, o kterých se říká, že jsou umístěni v kvalitě dobra, v čele s Pánem Višnuem, emanují z Pána Anirudhy. Takže jestliže pochopíme činnosti nebo zábavy těchto tří Višnuů, můžeme pochopit vůbec původ celé existence. Živá bytost je tedy určena k tomu, aby přijala ochranu u Višnu, který je zdrojem všeho. Tím se dostane na úroveň *śudha sattvy*, čistého dobra. Jak jsme vysvětlili, těchto 24 *tattv* je produktem hmotné přírody. Když se živá bytost snaží najít uspokojení v těchto 24 *tattvách*, tak jí tři kvality hmotné přírody vytvoří subtilní a hrubá těla. O těchto subtilních a hrubých tělech se říká, že nejsou ničím jiným než sny. Šríla Prabhupáda dává následující příklad: když v noci sníme, naše mysl vytvoří tělo nebo sérii těl. V těchto subtilních tělech jednáme, prožíváme různé situace a dobrodružství, které jsou ale dočasné. Šríla Prabhupáda často mluvil o snu, kde nás napadá tygr. V tomto hrozném snu tygr trhá, prokousne nám krk a vyvalí se krev. A my si myslíme – teď je konec, jsem mrtvý. Se vším je konec. Najednou se probudíme a tělo v té hrozně, hrůzostrašné situaci je pryč. A jsme v jiné situaci, v bdělém stavu. Který, jak Prabhupáda říká, je také sen. Jak je to možné? Protože tohle tělo je taky dočasné, taky odejde. To je hezká definice Prabhupádova snu. Sen je něco, co je dočasné. Jsou tedy hrubé sny a jemné, subtilní sny. Když se tedy pokoušíme užívat si tyto tři kvality hmotné přírody, které produkují oněch 24 prvků, tak buď sníme ve dne nebo v noci. A v těchto snech nenajdeme žádné uspokojení. Základem toho všeho je frustrace. Proč je duše zapletena v těchto snech? Protože se snaží být šťastná. Ale nemůže. Proto je to jenom nekonečný řetěz tužeb, snů a nadějí, život za životem. Že? Každý sní, snění a frustrace. To je vše, co se tady děje. Nemá to žádný jiný smysl než toto. <Na tomto místě přednášky čte maharája nějaké pojednání o tom, jak se lidé ve snu snažili zabít někoho jiného.> A jeden.případ byl, že jeden muž měl nějaké neshody se svojí ženou a byl z ní velice frustrován a v tom stavu šel spát. V noci vytáhl ženu na ulici a o obrubník ji rozbíjel hlavu. Pak se probudil a viděl – ó, co jsem to udělal? ... Protože to celý udělal ve snu, nebyl prakticky odsouzen. Byl zproštěn viny. To je velice pěkná analogie k materiální existenci. Bdělý stav symbolizuje duchovní úroveň. Stejně jako tento muž, když se probudil, tak se zhrozil ze svých činností, které prováděl ve snu. Stejně tak duše, když se probudí do duchovního vědomí, tak se také zhrozí ze svých materiálních činností. To je význam sankhyové filozofie Pána Kapiladevy – „Vzbuďte se, probuďte se!“ A my si říkáme: „Co dělám? Já sním.“ A potom, co se probudíme, můžeme upevnit svou mysl na Kršnu, na Pána Višnu, sloužit Mu a odevzdat se Mu. Tak dosáhneme *tušta*, skutečné uspokojení. V tomto bodě končí cyklus opakovaných rození a smrtí a duše dostává svoji duchovní podobu v duchovním světě.

Jak zde Šríla Prabhupáda vysvětluje, existuje ještě jiná sankhyová filozofie, ve které není pojednání o Nejvyšším. Podle této filozofie existuje jenom materiální příroda a duše. Takže podle této filozofie nemá duše jinou možnost jak uspokojit svoje touhy, než si užívat hmoty. Podle této sankhyové filozofie se tím nakonec unaví a jenom se zastaví, stane se nečinnou. To je to, čemu říkají osvobození – když se duše pouze unaví, sedne si a říká si: „Už toho nechám.“ Ale duše od přírody neustále touží po radosti, takže na nějaký čas toho všeho může nechat, když je hodně zfrustrovaná, ale jelikož nemá nic jiného na práci, tak se zase vrátí do tohoto stavu. Tento druh sankhyové filozofie tedy nepřináší *tušta* neboli uspokojení. Ani nezastaví mentální spekulaci. Spíše ji podporuje. Všechny materiální, ne Kršny si vědomé filozofie podporují mentální spekulaci a tím pádem podporují vývoj nových a nových materiálních těl.

Pán v tomto verši říká: „Objevím se jako syn tvé ženy Devahúti a budu ji učit tuto *tattva samhita*, neboli *íšvara sankhyu*. Protože původem těch 24 prvků je Nejvyšší Pán.

Haré Kršna